DVOJEZIČNA ANTOLOGIJA SLOVENSKE LITERATURE

A bilingual anthology of Slovene literature. An Anthology of South Slavic Literatures, 1, Slovene Literature. Ur. Henry R. Cooper. Bloomington: Indiana, 2003. 333 str.

Dvojezično antologijo slovenske literature, ki je kot prva izmed petih predvidenih zvezkov izšla v zbirki južnoslovanskih literatur, uvaja krajša preglednica slovenske izgovorjave. Sledijo ji krajši predgovor, oris slovenske književnosti ter dvojezična slovensko-angleška antologija slovenske književnosti.

V predgovoru avtor popisuje okoliščine, ki so privedle do objave antologije. Pri tem izpostavi predvsem dejstvo, da je bila antologija pred razpadom Jugoslavije zasnovana kot *Antologija južnoslovanskih literatur* – ta naj bi poleg slovanskih književnosti bivših jugoslovanskih narodov (slovenske, hrvaške, srbske, makedonske) obsegala tudi bolgarsko književnost –, potem pa prerasla v samostojne knjige zbirke, ki z dvojezičnim korpusom besedil predstavljajo vsako od omenjenih literatur posebej. Avtor se mimogrede dotakne tudi vprašanja dostopnosti besedil, njihove transkripcije ter prevajanja.

Predgovoru sledi oris slovenske književnosti, ki na desetih straneh kratko predstavlja najpomembnejša besedila in avtorje slovenske književnosti. Pregled »diskontinuirane, skoraj tisočletne tradicije slovenske književnosti« (20) začenja z omembo Brižinskih spomenikov. Ob protestantskih piscih (Trubarju in Dalmatinu) piše o začetku literarnih prizadevanj med Slovenci in Bohoričevi slovnici, ob Valvasorjevi *Slavi Vojvodine Kranjske* pa omeni tudi Zizenčelijevo pesem kot prvo slovensko natisnjeno posvetno besedilo. Kontinuirana literarna produkcija se začenja z razsvetljenstvom: Devom, Pohlinom, Linhartom, Vodnikom, mecenom Žigo Zoisom ter avtorjem prve znanstvene slovenske slovnice, Jernejem Kopitarjem. Ob osrednjem romantičnem dvojcu, Čopu in Prešernu, omeni tudi črkarsko pravdo ter izid prve slovenske povesi, Ciglerjeve *Sreče v nesreči.* Druga polovica 19. stoletja izostri vprašanje nacionalne identitete. Poleg pesniških imen Jenka, Stritarja, Gregorčiča in Aškerca so v tem času še zlasti pomembni vznik ter razvoj proze v delih Levstika, Jurčiča in Tavčarja. Desetletji med 1899 in 1918 sta eni najplodovitejših v vsej slovenski literarni zgodovini, vpliv Moderne (Kette, Murn, Cankar, Župančič) pa sega vse do sodobnih avtorjev. Med njihovimi sopotniki navaja predvsem Alojza Gradnika, ki ga imajo mnogi za »najobčutljivejšega slovenskega lirika 20. stoletja«. Srečko Kosovel velja za najpomembnejšega slovenskega ekspresionista, Ivan Pregelj pa ekspresionističnega proznega pisca katoliške orientacije. *Kaplan Martin Čedermac* plodovitega Franceta Bevka velja za enega boljših romanov obdobja med obema vojnama. Med avtorji socialnega realizma (po letu 1930) našteje Prežihovega Voranca, Miška Kranjca, Cirila Kosmača. Med pesniki po 1930 so najopaznejša imena Božo Vodušek, Matej Bor, Karel Destovnik - Kajuh in France Balantič. Med povojnimi pesniki omenja edino Edvarda Kocbeka, ob *Pesmih štirih* pa opozarja na prelom s socialno tematiko in objektivno stvarnostjo ter njihov premik v smeri liričnosti in intimizma. Od prozaistov omenja prehod Lojzeta Koviča od realizma k modernističnemu toku zavesti. 60., 70. in 80. leta v slovenski literaturi zaznamuje konec tabujskih tem in inovativne težnje tako na področju poezije (Strniša, Šalamun, Zagoričnik, Zajc, Taufer; omenja tudi koroške avtorje in prevajalce: Milko Hartman, Valentina Polanška, Andreja Kokota in Gustava Januša), proze (Šeligo, Rebula, Zupan, Kavčič, Zidar, Jančar), kakor tudi dramatike (Zajc, Strniša, Šeligo, Jančar, Javoršek, Smole, Kozak, Jovanović). Med mlajšo pesniško generacijo označi Debeljaka za uspešnega in nagrajevanega predstavnika postmodernističnega pisanja. Pregled sklene z razmišljanjem o za slovensko literaturo značilni receptivnosti (ki je ne razume kot imitacijo v negativnem smislu),

temveč kot odraz stilov, tehnik in tem iz zahodnoevropske, v zadnjem času pa tudi severno in južnoameriške književnosti. Izvirnost slovenske književnosti je v njeni izraznosti in človečnosti, v navezavi na slovenski jezik, pa tudi v omejenosti možnosti njene recepcije: »Kakor da težnje vsakega pisatelja tako po *dolce* kot *utile* slovenskim avtorjem ne bi zadostovale, so se slovenski pesniki, dramatiki in pripovedniki v stoletjih morali boriti še s številčnostjo svojega občinstva, z omejenim dosegom svojih besed. Zaradi njihove izvirnosti jim je tudi uspelo.«

Najobsežnejši del *Antologije* obsega dvojezični korpus besedil Primoža Trubarja (Ena duhovska pejsen zoper Turke), Valentina Vodnika (Moj spomenik), Franceta Prešerna (Slovo od mladosti, Sonetni venec, Sonetje nesreče I, Zdravljica), Frana Levstika (Martin Krpan z Vrha), Ivana Tavčarja (odlomek iz Visoške kronike), Janka Kersnika (Kmetska smrt), Antona Aškerca (Pevčev grob), Ivan Cankarja (odlomek iz Hiše Marije Pomočnice), Otona Župančiča (Duma, Telesa naša), Alojz Gradnik (Eros – Tanatos, Besede iz groba), Ivana Preglja (Gospoda Matije zadnji gost), Prežihovega Voranca (odlomek iz Samorastnikov), Milke Hartman (Zakaj?, Izbrana, Žito valovi), Srečka Kosovela (Evakuacija duha, Integrali, Kons, Črni zidovi, Mrtve oči, Rdeča raketa, Odprto, Ura žalosti), Edvarda Kocbeka (Glejte nelepo ženo, Na vratih zvečer, Lipicanci, Maharadža), Cirila Kosmača (odlomek iz Pomladnega dne), Vitomila Zupana (Stališče velikega miru), Franceta Balantiča (Žalostinka), Daneta Zajca (Kepa pepela, Vrt, Veliki črni bik, Ubijavci kač, Vse ptice, Dva), Gregorja Strniše (Brobdingang III, Brobdingang V, Svečeniki, Grobovi, Tu je bil tiger I–V), Kajetana Koviča (Labrador, Lovec, Nekaj), Tomaža Šalamuna (Hommage kapi stricu, History, Ljudska, Brati: Ljubiti, Beseda), Draga Jančarja (Smrt pri Mariji Snežni) in Branka Gradišnika (Meopat). Besedila navedenih avtorjev uvajajo krajše opombe o avtorjih, oznaka in umestitev prevedenega besedila (odlomka) v širši kontekst ter podatki o izdaji uporabljenega besedila.

Vsak antologijski izbor je pomenljiv. Ravno z izbranimi, še bolj pa z izpuščenimi avtorji in besedili se antologija osmišlja ter kaže svojo drugačnost v odnosu do drugih podobnih izborov. Pogled na slovensko književnost od zunaj je predvidljivo svojski in zato navadno zanimiv. Mogoče ga je tudi prebirati v kontekstu nekaterih tehtnih premislekov in drugačnih gledanj na slovensko literarno preteklost znotraj slovenske literarne vede (Kmecl: *Tisoč let slovenske literature*). Tedaj *Dvojezična antologija slovenske literature* pokaže svojo drugačnost: iz v tem zapisu precej nadrobnega navajanje avtorjev tako iz orisa slovenske književnosti kakor tudi antologije si bralec lahko sam ustvari podobo glavnih Cooperjevih poudarkov. Primerjava s kakšno od antologij slovenskih urednikov, ki so izšle v angleškem jeziku (denimo precej obsežnejšo antologijo *Fragments from Slovene literature*: *an anthology of Slovene literature*, ki jo je v zbirki Litterae Slovenicae uredila Vanesa Matajc, leta 2005 pa izdalo Društvo slovenskih pisateljev) še dodatno izpostavi urednikovo tezo o diskontinuiteti slovenske književnosti, ki se razlikuje od precej bolj ustaljenega stališča o kontinuiteti slovenske književnosti od Trubarja dalje (to je razvidno tudi iz odbira besedil v antologiji Matajčeve). Cooper denimo v antologiji tako povsem obide predstavnike slovenske baročne književnosti, manj pozornosti nameni predstavitvi moderne (manjkata Kette in Murn) in različnim -izmom ob koncu 19. in v začetku 20. stoletja, predvsem pa predstavnikom najnovejših ustvarjalnih generacij, s katerimi bi lahko angleško govorečim bralcem nakazal tudi (verjetno zanje zanimivo) recepcijo nekaterih ameriških avtorjev v slovenskem prostoru, o kateri je pisal tudi v svojem orisu slovenske književnosti. Natančnejši bralec bo verjetno občasno pogrešal tudi kakšno razlago širšega družbenega in zgodovinskega konteksta (bolj nepoučeni bralec, denimo, verjetno težje najde povezavo med Trubarjevo slovenščino, Ljubljano in izgonom avstrijskih oblasti v Nemčijo). Problematične se zdijo tudi nekatere vrednostne in neobjektivne oznake (je Vodnik sodeloval s francoskimi okupacijskimi silami?; velja Vitomil Zupan za enega najvplivnejših in najpriljubljenejših slovenskih pisateljev?) ter težko dokazljivi podatki o avtorjih (je bil Vodnik res prostozidar?).

Kljub nekaterim pripombam, ki bi jih bilo verjetno mogoče odpraviti z razlago in utemeljitvijo kriterijev, ki so urednika navedli k njegovemu izboru, pa tudi s kakšno dodatnim tolmačenjem in opombo, pomeni *Dvojezična antologija slovenske antologije* dragocen in svojstven pogled na slovensko književnost od zunaj. Zaradi nekaterih navedenih specifičnosti – in v dokaz prav teh – pa jo bo pri (pro)uče(va)nju v Ameriki verjetno dopolnjevalo še kakšno besedilo, ki slovensko književnost dojema bolj kontinuirano in celostno.

Barbara Pregelj
Ljubljana